

ГУНЬКО Любов Олександрівна

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА
ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
КНР**

Дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософії, галузь знань 01 – Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 – Освітні, педагогічні науки, прийнято до розгляду спеціалізованою вченою радою Д 26.451.002 Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (наказ МОН України № 1287 від 21.10.2020 р.).

Захист відбудеться 22 грудня 2020 року об 11.00

АНОТАЦІЯ

***Гулько Л.О.* «Професійна підготовка магістрів іноземної мови та прикладної лінгвістики у вищих навчальних закладах КНР». – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі 01 Освіта / педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, Київ, 2020.

У дисертації вперше схарактеризовано теоретичні, організаційні і змістові засади професійної підготовки магістрів іноземної мови та прикладної лінгвістики в КНР та обґрунтовано можливості творчого використання конструктивних ідей китайського досвіду в системі вищої освіти України.

На основі вивчення широкої джерельної бази, фактологічного матеріалу представлено ретроспективу становлення прикладної лінгвістики у Китаї, її становлення як науки та навчальної дисципліни, схарактеризовано специфіку періодів її розвитку з урахуванням тенденцій вищої освіти в державі: I період (період традиційних досліджень) – зародження прикладної лінгвістики як явища; II період (1870 – 1963 рр.) – зародження прикладної лінгвістики як незалежної наукової галузі; III період (1964 – 1977 рр.) –

період застою; IV період (1978 – 1991 рр.) – період плідного розвитку прикладної лінгвістики у Китаї; V період (1992 – 2000 рр.) – період активних реформ; VI період (2001 р. – сучасність) – період інновацій.

У результаті студіювання документальних, наукових джерел виявлено тенденції професійної підготовки магістрів іноземної мови та прикладної лінгвістики у Китаї: цифровізація освіти; індивідуалізація навчання; трансформація ролі та призначення викладача; підтримка навчання впродовж життя; інтернаціоналізація освіти; комерціалізація освіти; спрямованість системи освіти на модернізацію та реформування.

З'ясовано, що нормативно-правове забезпечення професійної підготовки магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики в КНР представлено спектром документів уряду КНР, стратегіями та програмами Міністерства освіти КНР, нормативно-правовими актами Відділу вищої освіти Міністерства освіти КНР, матеріалами Національного науково-дослідницького центру з іноземних мов та прикладної лінгвістики у КНР та Інституту прикладного мовознавства Міністерства освіти КНР. Діяльність цих організацій спрямована на інноваційний розвиток професійної освіти Китаю та досягнення світових стандартів.

Виявлено, що станом на 2019 рік в усій країні функціонують 2956 закладів вищої освіти під керівництвом Міністерства освіти КНР. Серед них – 2688 закладів вищої освіти та 268 закладів вищої освіти дорослих. У 2018/19 навчальному році 174 закладів вищої освіти оголосили набір на спеціальність «Іноземна мова та прикладна лінгвістика». Виявлено, що більшість університетів, що пропонують студентам навчання у магістратурі за спеціальністю «Іноземна мова та прикладна лінгвістика», функціонують під егідою Міністерства освіти КНР, окрім Пекінського університету авіації і космонавтики, який підпорядкований Міністерству промисловості й інформатизації КНР; переважно є державними, дослідними ЗВО змішаного профілю підготовки і займають гідні позиції у рейтингах, оскільки є провідними університетами країни та світу.

Було з'ясовано, що професійна підготовка магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики в університетах КНР ґрунтується на компетентнісному підході. Схарактеризовано професійні компетентності, якими оволодівають студенти магістратури закладів вищої освіти Китаю за спеціальністю «Іноземна мова та прикладна лінгвістика» (переклад науково-технічної літератури; розробка природно-мовного інтерфейсу та діалогових систем спілкування з комп'ютером; створення фондів природних мов – мов спілкування людей, що не створена штучно, а тому не має автора; розробка електронних словників та термінологічних банків даних; удосконалення існуючих та створення нових систем комп'ютерного перекладу; комп'ютерне реферування, анотування та індексування науково-технічної документації та ін.).

За результатами аналізу навчальних планів провідних закладів вищої освіти Китаю, де здійснюється підготовка у магістратурі за спеціальністю «Іноземна мова та прикладна лінгвістика» (Гуандунський університет іноземних мов та зовнішньої торгівлі, Пекінський університет іноземних мов, Сіаньський університет іноземних мов, Інститут іноземних мов Південно-західного нафтового університету, Міжнародний інститут перекладу університету Сунь Ятсена) було з'ясовано, що головною метою професійної підготовки магістра з іноземної мови та прикладної лінгвістики є виховання сучасного фахівця високої кваліфікації, який має необхідні моральні та професійні якості, задля реалізації завдань модернізації соціалізму з китайською специфікою та подальшого розвитку КНР. Специфіка навчання в китайських закладах вищої освіти полягає у врахуванні результатів професійних іспитів за кредитно-модульною системою та особливим змістом програм. Навчальні плани університетів КНР, за якими здійснюється підготовка магістрів з цієї спеціальності, є гнучкими, відсутній чітко регламентований перелік дисциплін для вивчення обов'язкового вивчення. З'ясовано, що методами оцінювання є іспити та заліки.

Основними принципами організації професійної підготовки магістрів з

іноземної мови та прикладної лінгвістики в університетах КНР є системність, гуманізм, інноваційність, гнучкість, модульність та неперервність. До особливостей організації професійної підготовки магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики в КНР віднесено: диверсифікацію освітніх програм, дипломів, кваліфікацій й спеціалізацій; забезпечення вільного вибору індивідуальної освітньої траєкторії; гнучкість та інноваційні форми і методи навчання; раціональну організацію самостійної і науково-дослідної роботи; створення відповідних умов для професійного розвитку й самореалізації шляхом участі в міжнародних програмах обміну та стажування за кордоном. Зміст підготовки зорієнтований на професійну підготовку висококваліфікованого фахівця, що володіє відповідними професійними компетентностями (загальними і спеціальними (фаховими)), особистісними якостями (мобільність, толерантність, ерудиція).

Виявлено, що освітні програми з іноземної мови та прикладної лінгвістики передбачають такі основні організаційні форми навчальної діяльності студентів-лінгвістів, як лекція, семінар, тьюторство, практичне заняття та самостійна робота. Основними інноваційними методами навчання у підготовці магістрів за спеціальністю «Іноземна мова та прикладна лінгвістика» є: вебінар, комп'ютерний проект, веб-квест, мультимедійні презентації веб-сторінки, сайту, додатка.

Доведено, що найбільшим попитом на ринку праці Китаю користуються фахівці з комп'ютерного програмного забезпечення (31%): інженери-програмісти, інженери з розроблення програмного забезпечення, інженери з розроблення програмного забезпечення Java, інженери з розроблення операційної системи Android, інженери з вбудованого програмного забезпечення тощо. Попит на фахівців з електронної комерції складає 22%, обслуговування комп'ютерів – 17%. Також існує потреба у фахівцях з іноземної мови та прикладної лінгвістики у сфері розроблення електронних технологій (8%). На фахівців у сфері освіти та науки припадає незначний відсоток робочих місць (близько 2%). Важливо, що підготовка

фахівців з іноземної мови та прикладної лінгвістики у Китаї відбувається за умов гармонійного поєднання лінгвістичної та технічної складової у змісті навчання, що надає випускникам магістратури конкурентні переваги на китайському ринку праці.

В Україні спеціалізація 035.10 «Прикладна лінгвістика» є частиною спеціальності 035 «Філологія», яка належить до галузі знань 03 «Гуманітарні науки». Професійна підготовка магістрів з іноземної мови та прикладної відбувається у 12 університетах країни на денній та заочній формі навчання (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківського авіаційного інституту», Львівський національний університет імені Івана Франка, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки тощо).

Аналіз початкових планів університетів показав, що зміст освітньої програми передбачає опанування студентами дисциплін циклів природничо-наукової, професійної та практичної, гуманітарної й соціально-економічної підготовки. Відповідно до «Стандарту вищої освіти магістра філології» професійна компетентність фахівця з прикладної лінгвістики складається з інтегральної, загальної, спеціальної (фахової, предметної) компетентностей. Організація навчання майбутніх магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики в українських університетах передбачає лекції, семінарські заняття, практичні й лабораторні заняття, самостійну роботу, консультацію, практика, предметні олімпіади, державну підсумкову атестація. Дослідження довело, що серед методів навчання переважають словесні (лекція, розповідь, бесіда робота з друкованими виданнями) та наочні (методи демонстрації, відеометод) і практичні (методи самостійного виконання практичних завдань). Майбутні фахівці з іноземної мови та прикладної лінгвістики можуть обіймати посади в науковій, літературно-видавничій, освітній галузях; на науково-дослідних та адміністративних посадах у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації; у друкованих та електронних

засобах масової інформації, PR та інших комунікативних технологіях, у різноманітних фондах, спілках, фундаціях гуманітарного спрямування, музеях, мистецьких і культурних центрах; у консалтингових фірмах, у сфері логістики та інформаційно-комунікативних технологій тощо.

Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики в університетах України та Китаю засвідчив наявність *спільних* і *відмінних* рис. До *спільних рис* відносимо: ступеневу структуру освіти; професійну спрямованість навчальних програм; організацію освітнього процесу відповідно до навчальних планів; організацію професійної підготовки на кредитно-модульній основі; принципи оцінювання досягнень студентів; використання традиційних форм організації освітнього процесу (лекції, семінари тощо); інтеграцію з світовим освітнім простором та ін.

Серед *відмінних рис*: управління вищою освітою; розробленість законодавчо-правової бази; фінансування системи освіти; надання інформаційної, організаційної та методичної підтримки; зміст теоретичної підготовки; використання інноваційних форм і методів навчання; особливості організаційних основ науково-дослідної роботи; забезпечення академічної мобільності студентів; наявність організацій, що займаються прикладною лінгвістикою.

На основі здійсненого порівняльно-педагогічного аналізу обґрунтовано інноваційні ідеї використання китайського досвіду в Україні для удосконалення професійної підготовки магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики на таких рівнях: законодавчому – ефективна акредитація відповідно до світових вимог закладів вищої освіти в Україні; автономія закладів вищої освіти; організаційному – створення сучасної матеріально-технічної бази задля забезпечення ефективного функціонування системи освіти в цілому та університетів, де готують магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики зокрема; удосконалення системи контролю якості професійної підготовки магістрів з іноземної мови та прикладної

лінгвістики; запровадження інноваційних підходів для професійної підготовки майбутніх магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики у контексті інтеграції зі світовим освітнім простором задля підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних професіоналів; організація ефективної науково-дослідної діяльності студентів, яка б допомогла розбудові вітчизняної системи науки; створення профільних лінгвістичних організацій; створення умов для академічної мобільності майбутніх магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики; та змістовому – розроблення інформаційних онлайн-платформ і для студентів, що займаються іноземною мовою та прикладною лінгвістикою; диверсифікація навчальних планів й освітніх програм; посилення уваги до організації науково-дослідної і проектної діяльності студентів; запровадження використання у підготовці магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики інноваційних методів і технологій навчання.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

уперше у вітчизняній педагогічній науці здійснено цілісне дослідження проблеми професійної підготовки магістрів іноземної філології та прикладної лінгвістики в КНР; простежено генезу й обґрунтовано авторську періодизацію становлення прикладної лінгвістики КНР з урахуванням специфіки підготовки магістрів відповідного фаху у межах шести періодів; розкрито *змістові* (гнучкість і варіативність освітніх програм, їхня диференціація за рівнем складності; стандартизація і трансформація змісту освіти на засадах компетентнісного підходу, професіоналізація, предметна спеціалізація та міждисциплінарність змісту навчання; широкий спектр дисциплін вільного вибору та спеціалізацій у галузі прикладної лінгвістики; урізноманітнення напрямів пошуково-дослідницької діяльності студентів), *організаційні* (орієнтація навчання на особистий успіх студента та розвиток його навчальної автономії; самостійність пошуку освітньої та професійної траєкторії; сприяння академічній і професійній мобільності, стажування за

кордоном; активізація та заохочення до пошуково-дослідницької діяльності; цифровізація навчання) та *методологічні* (інноваційних методів і технологій навчання (вебквести, комп'ютерні проекти тощо)) особливості професійної підготовки магістрів з іноземної мови та прикладної лінгвістики у закладах вищої освіти Китаю); здійснено порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки магістрів прикладної лінгвістики у закладах вищої освіти Китаю та України; обґрунтовано можливості творчої реалізації конструктивних ідей китайського досвіду в системі вищої освіти України;

– *удосконалено* змістове, технологічне та науково-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців із прикладної лінгвістики в Україні з урахуванням особливостей китайського досвіду; *уточнено* змістове наповнення понять «прикладна лінгвістика», «професійна підготовка магістра з іноземної мови та прикладної лінгвістики»;

– *подальшого розвитку набули*: положення щодо забезпечення якості професійної підготовки магістрів іноземної мови та прикладної лінгвістики;

– *до наукового обігу* введено дотепер невідомі і маловідомі в Україні праці китайських лінгвістів та педагогів, документи, навчально-методичні матеріали, освітні програми підготовки магістрів іноземної філології та прикладної лінгвістики в КНР.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні науково-методичних рекомендацій «Підготовка магістрів іноземної мови та прикладної лінгвістики в університетах КНР», в яких обґрунтовано можливості використання конструктивних ідей китайського досвіду для модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови та прикладної лінгвістики в Україні. Основні положення, теоретичні висновки, джерельна база дослідження можуть бути корисними для розроблення освітніх програм, спецкурсів і спецсеминарів для підготовки майбутніх фахівців з прикладної лінгвістики, оновлення навчальних планів і програм, удосконалення організації професійної підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови та прикладної лінгвістики в Україні. Результати

наукового пошуку будуть корисними для науковців, викладачів у здійсненні історико-педагогічного аналізу, компаративістичних досліджень.

Ключові слова: професійна підготовка, магістр, заклад вищої освіти, Китайська Народна Республіка, прикладна лінгвістика, іноземна мова, філологія.